

ANNA KOZŁOWSKA

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ORCID: 0000-0001-7465-9316

TOMASZ MIKA

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID: 0000-0002-5442-9406

Jubileusz 100-lecia Polskiego Towarzystwa Językoznawczego

Polskie Towarzystwo Językoznawcze, założone w 1925 r. we Lwowie, w 2025 r. świętuje 100-lecie swojego istnienia. Choć obchody tej niezwyklej rocznicy, odbywające się pod hasłem *Różne języki – różne metodologie – jedno Towarzystwo*, trwają przez cały rok, ich centralnym punktem był LXXXII Zjazd PTJ, zatytułowany *Kontynuacje i innowacje. W stulecie Polskiego Towarzystwa Językoznawczego*, który miał miejsce 22–24 września 2025 r. w Krakowie. Wybór tego miasta nie był przypadkowy. Kiedy okazało się, że zorganizowanie jubileuszowego zjazdu Towarzystwa w mieście jego powstania, we Lwowie, nie będzie możliwe, Kraków stał się naturalnym kandydatem na gospodarza tego wydarzenia. Wystarczy przypomnieć, że właśnie tam od początku znajduje się siedziba PTJ i że to do Krakowa najczęściej – aż 23 razy – zapraszano dotychczas członków Towarzystwa na zjazdy naukowe.

Organizacji tegorocznego zjazdu podjęły się dwie instytucje niezwykle zasłużone dla PTJ: Uniwersytet Jagielloński (Wydział Polonistyki i Wydział Filologiczny) oraz Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk. Konferencja naukowa odbywająca się w ramach LXXXII Zjazdu PTJ swoim hasłem przewodnim zachęcała uczestników do refleksji – zwłaszcza metodologicznej – nad stosunkiem innowacji do tradycji badawczych w lingwistyce. Ta nieoczywista propozycja tematyczna została bardzo dobrze przyjęta przez środowisko, o czym świadczy liczba wygłoszonych referatów (90, w tym 11 plenarnych) oraz uczestników (ponad 150). Pod względem frekwencji krakowski zjazd był niewątpliwie rekordowy. Zakres i waga podejmowanych problemów, a także duża intensywność dyskusji pozwalają żywić nadzieję, że okaże się on owocny również pod względem naukowym.

Zjazdowi towarzyszyły wydarzenia podkreślające jego wyjątkowy charakter. W Instytucie Języka Polskiego PAN zorganizowano jubileuszową wystawę „Dzieje polskiej lingwistyki w świetle zapisków najwybitniejszych polskich lingwistów”, opracowaną przez Mariusza Leńczuka, który wykorzystał dokumenty z zasobów Instytutu i materiały przechowywane w krakowskim Archiwum Nauki PAN i PAU, a na otwarcie wygłosił referat na temat wartości naukowej tych zasobów. Część wystawy dotyczącą najnowszych dziejów PTJ przygotowała Krystyna Data – wieloletni członek Towarzystwa (od kilku lat – członek honorowy) i jego zasłużony sekretarz. Uczestnicy zjazdu mieli również możliwość obejrzenia dwóch wystaw w Bibliotece Jagiellońskiej: „Najważniejsze polskie rękopisy” oraz „Najważniejsze polskie dawne druki”.

Jeszcze przed rozpoczęciem naukowej części zjazdu, w niedzielę 21 września, odbyła się prapremiera dwóch pamiątek jubileuszu: okolicznościowej publikacji oraz filmu dokumentalnego poświęconego dorobkowi PTJ i polskiej lingwistyki. Obie pozycje, przygotowane dzięki dofinansowaniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pozyskanemu przez IJP PAN i opatrzone takim samym tytułem: *Różne języki – różne metodologie – jedno Towarzystwo*, zostały najpierw zaprezentowane członkom honorowym (którzy w obu przedsięwzięciach odegrali, o czym dalej, kluczową rolę) i władzom PTJ oraz organizatorom krakowskiego zjazdu, a nazajutrz, w trakcie obrad i Walnego Zgromadzenia – wszystkim członkom Towarzystwa.

Pomysł przygotowania książki wynikał przede wszystkim z potrzeby upamiętnienia 100 lat działalności PTJ, które – mimo że jest jednym z najstarszych i największych towarzystw naukowych w Polsce – nie doczekało się jeszcze żadnego opracowania monograficznego. Praca ukazała się pod redakcją Anny Kozłowskiej (pomysłodawczyni i redaktor prowadzącej tomu) i Tomasza Miki, nakładem IJP PAN (za realizację wydawniczą odpowiadało kieleckie Pewne Wydawnictwo). Została pomyślana jako próba uporządkowania i upowszechnienia wiedzy o dziejach i teraźniejszości Towarzystwa, a także o dorobku PTJ i polskiego językoznawstwa.

Praca zawiera m.in. materiały do historii PTJ (krótki zarys dziejów Towarzystwa autorstwa Anny Kozłowskiej, *Kalendarium działalności Polskiego Towarzystwa Językoznawczego* oraz szkic poświęcony historii „Biuletynu PTJ” opracowane przez Krystynę Datę), opis inicjatyw podejmowanych przez Towarzystwo w ostatnich latach (tekst Tomasza Miki prezentujący główne cele i działania ostatniego kilkulecia oraz wykaz przedsięwzięć odbywających się w całej Polsce pod patronatem PTJ w roku jubileuszowym przygotowany przez Leszka Szymańskiego), informacje dotyczące władz Towarzystwa przez 100 lat jego istnienia (składy poszczególnych Zarządów opracowane przez Józefa Kasia i Krystynę Datę oraz sylwetki wszystkich przewodniczących Zarządu w układzie chronologicznym), biogramy wszystkich członków honorowych Towarzystwa uporządkowane chronologicznie (w większości autorstwa ich uczniów, współpracowników, przyjaciół lub znawców ich dorobku), wreszcie – krótką refleksję nad życzeniami skierowanymi pod adresem PTJ przez tych członków honorowych (i organizatorów zjazdu jubileuszowego), którzy zostali o nie zapytani przy okazji prac nad filmem. Książka jest bogato ilustrowana – zawiera zarówno zdjęcia nadesłane przez

autorów, jak i niepublikowane dotychczas materiały pochodzące m.in. z Archiwum PTJ (przechowywanego w Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie).

Nieco inne, bardziej osobiste spojrzenie na PTJ prezentuje film dokumentalny *Różne języki – różne metodologie – jedno Towarzystwo*, zaprojektowany i merytorycznie opracowany przez Tomasza Mikę, a zrealizowany i wyreżyserowany przez poznańskiego filmoznawcę Stanisława Bitkę (wraz ze studentami filmoznawstwa z Wydziału Filologii Polskiej i Klasycznej UAM, którzy wędrowali z kamerą po wybranych ośrodkach akademickich, nagrywając większość rozmów). W filmie wystąpiło 20 uczonych – członków honorowych oraz członków Zarządu PTJ, którzy odpowiadali na ten sam zestaw pytań: 1. Czym jest dla Pani/Pana PTJ? 2. Który zjazd pamięta Pani/Pan najbardziej i dlaczego? 3. Czy wśród osób związanych z PTJ był/jest ktoś, kto wywarł na Panią/Pana szczególnie wpływ? 4. Czego życzyłaby Pani/życzyłby Pan Towarzystwu na 100-lecie istnienia? 5. Jak zachęciłaby Pani/zachęciłby Pan młodych ludzi do wstępowania w szeregi PTJ? Ostatnie, szóste pytanie dotyczyło osobistego wkładu każdego z rozmówców w rozwój polskiego językoznawstwa i wiązało się z prośbą o wskazanie najważniejszego z ich perspektywy osiągnięcia. Z kilku godzin nagrań Stanisław Bitka zmontował czterdziestominutowy film, który pozwala zapoznać się z kluczowymi wątkami wypowiedzi najwybitniejszych polskich językoznawców. Ułożyły się one w rodzaj debaty o naukowym i środowiskowym znaczeniu PTJ. Całość dokumentacji filmowej, zdeponowana w Archiwum PTJ, może być wykorzystana za zgodą Zarządu przez osoby głębiej (zwłaszcza badawczo) zainteresowane funkcjonowaniem Towarzystwa i jego rolą w dziejach polskiej nauki.

W ramach jubileuszowych działań udało się również przygotować bibliografię prac opublikowanych w „Biuletynie PTJ” od początku jego istnienia. Opracowanie autorstwa Małgorzaty Czachor (przy współudziale i pod kierunkiem Rafała Górskiego) to nie tylko spis artykułów, ale raczej baza danych, którą można przeglądać wedle rozmaitych kryteriów (autora, tytułu, słów kluczowych), wyszukując prace o konkretnej tematyce czy metodologii.

Trzeba zaznaczyć, że wszystkie wymienione opracowania powstałe z okazji jubileuszu: elektroniczna wersja książki, film oraz bibliografia – po krakowskiej premierze udostępniono zainteresowanym na stronie PTJ (dwa pierwsze w zakładce „100 lat PTJ”, a bibliografię – w zakładce „Biuletyn”). Sama strona również została w tym roku zaprojektowana i wykonana na nowo – jest ona nie tylko aktualna, przejrzysta i odpowiadająca współczesnym wymogom technicznym, lecz także dostępna cyfrowo i uzupełniona o wersję anglojęzyczną.

Zarówno wszystkie wymienione publikacje, jak i strona internetowa zawierają i promują nowe, stworzone z okazji jubileuszu logo Towarzystwa – pierwszy profesjonalnie przygotowany znak identyfikujący PTJ. W oparciu o ten logotyp opracowano także księgę identyfikacji wizualnej, pozwalającą na wykorzystanie znaku na dowolnych materiałach, w różnych mediach i sytuacjach komunikacyjnych. Logotyp jest nowoczesny i elegancki, formą i lakowym kolorem przypomina pieczęć, w której legendzie wpisano słowa „od 1925 roku”.

Jubileuszowy rok PTJ uświetniło również 10 językoznawczych przedsięwzięć w całej Polsce, które zostały objęte patronatem Towarzystwa. Są to wydarzenia bardzo różne: imprezy jednorazowe, cykliczne i inicjatywy stałe; dotyczące różnych języków (angielskiego, polskiego, innych języków słowiańskich); o różnym charakterze (konferencje, zebrania naukowe, warsztaty, seminaria, projekty); poświęcone różnym subdyscyplinom lingwistyki. Ich pełny wykaz znajduje się w omówionej już okolicznościowej publikacji, a także na stronie internetowej Towarzystwa (w zakładce „Wokół jubileuszu”).

Jubileusz stał się, co staraliśmy się pokazać, okazją do nadania działalności Towarzystwa rozpędu i wielokierunkowego rozmachu. To pozwala myśleć o kolejnym stuleciu organizacji z optymizmem i nadzieją, że Polskie Towarzystwo Językoznawcze nadal będzie się przyczyniać do integracji środowiska lingwistycznego oraz wywierać istotny wpływ na kierunki prowadzonych w nim badań naukowych.